

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.091.212:364-787.522:81

Людмила Байбекова

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
ORCID ID 0000-0002-0752-2085

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розкрито особливості професійної адаптації студентів класичних університетів. Метою даної статті є визначення особливостей адаптації студентів класичних університетів до майбутньої професійної діяльності. Завдання статті полягають у розкритті поняття «класичний університет»; змісту термінів «адаптація» і «професійна адаптація»; визначенні певних рис професійної адаптації студентів класичних університетів.

У результаті дослідження в роботі розкрито особливості адаптації студентів у системі професійної підготовки класичних університетів: стан сучасної класичної освіти України, зміст і структуру професійної підготовки майбутніх фахівців у класичних університетах з метою їх адаптації.

Ключові слова: адаптація, класичний університет, майбутній фахівець, навчально-виховний процес, професійна адаптація, професійна діяльність, професійна підготовка, профільний вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день перед Україною постали питання соціально-економічного, політичного й культурного характеру. Нагальною проблемою українського суспільства є реформування освіти, оскільки саме вона спроможна підготувати людину до нових видів діяльності. Важливі й серйозні зміни в сучасному суспільстві, які відбуваються в Україні у зв'язку з євроінтеграцією, неможливі без попередніх реформувань в освітній галузі. Класичні університети являють собою одну з найбільш сталих освітніх систем. Основа їх довголіття полягає в принципах, закладених у розвиткові системи університетської освіти в цілому. Як і будь-який інший соціальний інститут, університети розвиваються, вдосконалюються, відповідно до вимог часу перед ними постають нові завдання. Загальновідомо, що ще за часів середньовіччя вища класична освіта була зосереджена в стінах університетів. Дана традиція збережена дотепер майже в усіх класичних університетах розвинених країн світу. На сьогоднішній день у розвинених країнах університети стали відіграти одну з найважливіших ролей у житті суспільства. Звернення до спадщини класичного університету може зіграти визначальну роль у розумінні основних проблем сучасного суспільного розвитку і відродження ролі університетської освіти як основи становлення й розвитку громадянського суспільства.

У зв'язку з реформуванням освіти України виникла проблема щодо розуміння змісту поняття «класичний університет», його ролі в навчанні і вихованні фахівця сучасного типу, здатного до постійного самовдоско-

налення і успішної реалізації себе під час майбутньої фахової діяльності з метою професійної адаптації студентів під час навчально-виховного процесу.

Аналіз актуальних досліджень. Певні аспекти процесу адаптації стали предметом дослідження таких педагогів, як: Л. В. Зданевич [4], С. М. Хатунцева [8] та ін. Дослідженням процесу професійної адаптації займалися такі педагоги, як: С. Ю. Петрусенко [7], Н. П. Шапошнікова [9] та ін. Зміст поняття «класичний університет» і його характерні особливості вивчали Є. С. Барбіна [2], І. А. Зязюн [5] та ін. Проте не дослідженим раніше залишається питання аналізу особливостей професійної адаптації студентів класичних університетів до майбутньої професійної діяльності.

Формулювання мети статті та завдань. Метою даної статті є визначення особливостей професійної адаптації студентів класичних університетів. Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутнього фахівця у класичному університеті. Предметом нашого дослідження є адаптація студентів класичних університетів до професійної діяльності. Відповідно до мети, об'єкта і предмета, сформульовано основні завдання дослідження: 1) проаналізувати термін «класичний університет»; 2) розкрити зміст понять «адаптація» і «професійна адаптація»; 3) визначити певні риси професійної адаптації студентів класичних університетів.

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження та поставлених завдань використано такі методи: *загальнонаукові* – аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, що дали змогу з'ясувати особливості професійної адаптації студентів класичних університетів до майбутньої діяльності; *конкретно-наукові* – *метод термінологічного аналізу* забезпечив розкриття сутності досліджуваних педагогічних явищ за допомогою виявлення та уточнення значень і смислів основоположних понять; *структурно-логічний аналіз* уможливив визначення рис професійної адаптації студентів класичних університетів.

Виклад основного матеріалу статті. Загальновідомо, що провідною метою діяльності будь-якого вищого навчального закладу (ВНЗ) є забезпечення умов для підготовки кваліфікаційних фахівців своєї галузі для потреб України. На сьогоднішній день в Україні існують такі ВНЗ: технікум (училище), коледж, консерваторія (музична академія), інститут, академія, університет (класичний і профільний (технічний, економічний, педагогічний, медичний тощо)) [6, 11].

Для класичного університету, на відміну від інших вищих навчальних закладів, характерним є формування у студентів більшої кількості фонових знань та ширшого кругозору. Класичний університет також значною мірою сприяє вирішенню проблеми цінностей у системі освіти.

Проблема цінностей, на сьогоднішній день, є основною проблемою реформування існуючої системи університетської освіти як центральної

ланки в реформуванні всього сучасного суспільства в цілому, а також запозичення досвіду інших країн.

У сучасній освіті знання належать до групи домінантних цінностей. Але знання не матимуть цінності, якщо не є знаряддям пізнання й перетворення світу. Більшу частину випускників класичних університетів складають фахівці в галузі гуманітарних та соціально-економічних наук. Саме ці науки відповідають значною мірою за розвиток культурної традиції нації, формують уявлення людей про шляхи суспільного розвитку, пропонують способи вирішення складних соціальних проблем. У кожного народу, країни, соціальної групи – свої уявлення про справедливість і способи досягнення життєво важливих цілей. Саме ця розбіжність уявлень є головною причиною дезінтеграції і ворожнечі, джерело протистояння ідеологій і суспільних систем тощо. Щоб подолати ці руйнівні тенденції необхідна наявність терпимості й розуму, співчуття та доброзичливості і, звичайно, знань про менталітет як свого, так і інших народів. Сформувати такі якості може лише сфера освіти, і, у першу чергу, – університетська. Саме освіта, здобута у класичному університеті, спирається на визнання пріоритету загальнолюдських цінностей, на визнання керованої еволюції як єдиної форми моделі сталого розвитку.

Вирішенням проблеми цінностей у системі освіти вважаємо вирішення проблеми практико-орієнтованої освіти, її зв'язку з соціокультурною діяльністю, менталітетом, повсякденним способом життя, традиціями і звичаями народу, що досягатиметься під час професійної підготовки в контексті навчально-виховного процесу, зокрема у класичних університетах.

Для визначення особливостей адаптації студентів класичних університетів до професійної діяльності вважаємо за потрібне розкрити зміст поняття «класичний університет».

Проведений нами аналіз показав, що вперше на території України «університетом» офіційно було названо єзуїтську колегію у Львові, згідно з підписом польського короля Яна II Казимира від 20 січня 1661 року. Ми виявили, що в офіційних документах незалежної України термін «класичний університет» уперше використано в Постанові Кабінету Міністрів від 5 вересня 1996 року «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад». У Законі України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року надається визначення терміну «університет», і зазначається, що можуть створюватися як класичні, так і профільні університети. У першому проекті Закону «Про вищу освіту» 2010 року детальніше розкривається зміст терміна «університет».

Проаналізувавши змістове наповнення досліджуваного нами феномена в нормативних документах, вважаємо сучасний «класичний університет» багатoproфільним ВНЗ, який здійснює освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям вищої освіти освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра

і магістра, доктора філософії з широкого спектра природничих, технічних, гуманітарних та економічних напрямів науки, що проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинену інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового й матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Критеріями класичного університету вважаємо: широкомасштабну підготовку кадрів через аспірантуру і докторантуру; розвинену систему перепідготовки та підвищення кваліфікації; високу частку професорсько-викладацьких кадрів з науковими ступенями і вченими званнями.

На наше переконання, багатoproфільність класичного університету визначає його унікальність. Людина, яка має університетську освіту, характеризується наявністю широкого інтердисциплінарного світогляду, спирається на знання фундаментальних наук, вміння мислити й успішно висловлювати власні думки.

Вища освіта сучасного типу спроможна звільнити суспільство від консерватизму, на сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває відповідність змісту освіти вимогам часу, тим змінам, що відбуваються в економічному та культурному житті.

Однією з найважливіших проблем сучасної вищої освіти є оптимальне співвідношення фундаментальних і спеціальних дисциплін, спрямованість освіти на формування цілісної картини життя, світу культури й формування системного мислення. Щоб забезпечити існування людини в сучасному світі необхідні теоретичні і фундаментальні знання. На шляху формування вищезазначених знань виникають дві задачі: 1) необхідність інтенсифікації природничо-наукової підготовки, особливо з математичних дисциплін та нових інформаційних технологій; 2) усвідомлення необхідності дисциплін гуманітарного циклу, а саме: визнання людини найвищою соціальною цінністю і створення умов для розкриття її здібностей.

У даному контексті особливого значення набуває ідея безперервної освіти, що означає доведення культурно-освітнього рівня особистості до рівня суспільних потреб, що завжди оновлюються. Це також постійне оновлення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення здобуття освіти на процес, що триває впродовж усього життя.

Загальнотеоретичні й фахові знання засвоюються по-різному. Це призводить до необхідності вирішення на практиці проблеми індивідуалізації, зокрема у класичних університетах.

Індивідуалізація навчання є однією з актуальних проблем вищої освіти, вирішення якої значною мірою залежить від індивідуально-психологічних особливостей студентів і впровадження відповідної методичної системи навчання.

Індивідуальність кожного студента – невід’ємна складова його особистості як своєрідної якості, що набувається під час діяльності і спілкування протягом усього життя. Індивідуальність складається з індивідуально-психологічних особливостей людини, природжених і набутих. До них психологи відносять темперамент, характер та здібності. Це так звані диференціальні характеристики особистості, тісно пов’язані між собою.

Загальні здібності відповідають низці діяльностей, у яких формуються (математичні, інтелектуальні тощо). Спеціальні ж відповідають лише конкретному виду діяльності (музичні тощо). Здібності формуються виключно під час діяльності, і виявляються лише під час неї. Прояв здібностей залежить від конкретних методів навчання, формування відповідних знань, умінь і навичок.

Індивідуалізація процесу навчання, зокрема у класичних університетах не може відбуватися успішно без урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів. Індивідуальний стиль діяльності, обумовлений темпераментом, поведінку людини, обумовлену характером і наявністю діяльності, що відповідає структурі здібностей, можна розглядати як запоруку успішної індивідуалізації навчання.

На думку А. А. Леонтьєва, індивідуалізація є двобічним процесом, як і процес навчання: викладач має враховувати індивідуальні особливості студентів, особливості дисципліни, мету навчання, кількість годин тощо; студент має сам індивідуалізувати процес навчання шляхом знаходження того варіанту засвоєння знань, який відповідав би його індивідуальності. Головною умовою індивідуалізації є можливість і право вибору певного варіанту організації роботи. Така робота передусім має бути самостійною.

Становлення особистості професіонала визначається також формуванням складних психічних систем регуляції діяльності й формуванням особливостей поведінки. Кожна професія впливає на розвиток схожих рис особистості, її установок, мотиваційної сфери і системи цінностей. Під час розвитку особистість засвоює основні особливості професії, і ці характеристики починають проявлятися в інших сферах життєдіяльності. Це є характерним для осіб, які зацікавлені професійною діяльністю, відчують задоволення від її освоєння і практичної роботи. Іншими словами, такі фахівці характеризуються високим рівнем ідентифікації зі своєю професією.

Напрями фахової підготовки: 1) виявлення зв’язку сфери особистості із особливостями структури діяльності (знання, уміння, навички); 2) формування розвитку мотивів, інтересів, особливостей емоційно-вольової сфери, професійно важливих якостей фахівця в конкретній професійній діяльності протягом її опанування.

Фактори, що характеризують особливості розвитку особистості професіонала у ВНЗ, а в нашому випадку у класичних університетах, можна

визначити, спираючись на зміст даних напрямів. До таких факторів відносимо: 1) формування індивідуально-притаманних шляхів розв'язання професійних задач; 2) формування професійних мотивів особистості; 3) формування вірного співвідношення змістових професійних мотивів (інтерес до професії, потреба самореалізації) та адаптивних (престиж професії, розмір заробітку).

Важливою складовою підготовки майбутніх фахівців у класичних університетах є формування професійної свідомості. Велика кількість дослідників відзначають, що професію не слід плутати зі спеціальністю, що закріплюється в кваліфікаційних документах і визначається через предмет діяльності. Професія – значно ширше поняття, що є діяльністю із власною метою, нормами та засобами, що у своєму результаті детерміновані соціальною функцією і технологією тієї сфери громадського життя. Тож, вважаємо, що формування професійної свідомості протягом навчання має спиратися на розуміння професії в широкому значенні.

В умовах класичного університету професійне навчання не може ігнорувати особливості особистості і різні прояви індивідуальності студентів. За С. Л. Рубінштейном, проблема самосвідомості є проблемою визначення способу життя. У цьому випадку, професійна свідомість є визначенням способів професійної діяльності. Дотепер актуальними вважаємо думки Н. Н. Нечаєва про те, що університетська підготовка повинна бути спрямована, перш за все, на системне формування професійної свідомості, до складу якої психологи відносять: професійні знання, професійні цінності, програми професійних дій, оперативні моделі суб'єктів професійної діяльності і процесу праці як цілісної системи, образ «Я» як суб'єкт праці.

Наявність знань не визначає успішність професійної діяльності. Набагато важливіше, щоб суб'єкт діяльності вмів самостійно набувати їх і застосовувати на практиці, тож знання, уміння й навички, здобуті під час навчання у класичних університетах, розглядаються нами тільки як найважливіші компетенції для розвитку особистості фахівця, а не як мета навчального процесу.

На етапі навчання, професійної адаптації формується індивідуальний стиль діяльності майбутнього фахівця, що базується на його індивідуально-психологічних характеристиках.

Ефективний розвиток особистості й формування професійної свідомості сприяють тому, що включення студентів у систему виробничих та соціальних відносин проходить без розчарувань, криз і конфліктів.

Для з'ясування особливостей професійної адаптації майбутніх фахівців розкриємо зміст понять «адаптація» і «професійна адаптація».

Термін «адаптація» походить від лат. *adaptatio*, що означає «пристосування». З педагогічного погляду, адаптацією вважають здатність

особистості пристосовуватися до умов зовнішнього середовища. Головною метою адаптації є оптимальний розвиток і працездатність у нових умовах.

С. М. Хатунцева вважає адаптацію складним процесом рівноваги між рівнем розвитку індивіда, його можливостями і новими, зміненими вимогами [8]. Л. В. Зданевич розуміє адаптацію як процес активного пристосування людини до нових обставин, що має певну ієрархічну структуру [4]. Погоджуючись із вищенаведеними визначеннями і підсумовуючи їх, вважаємо, що адаптація – це складний процес пристосування до змінених умов життєдіяльності [1, 36].

У педагогіці «професійна адаптація» трактується як «адаптація людей різних поколінь до самостійної продуктивної трудової діяльності, процес або результат процесу пристосування працівника в початковий період його роботи на конкретному підприємстві до особливостей робочого місця та організації праці на виробництві» [3, 12]. С. Ю. Петрусенко досліджує професійну адаптацію як процес досягнення оптимальної фахової підготовленості [7]. Н. П. Шапошнікова під професійною адаптацією розуміє процес соціалізації і професіоналізації майбутніх фахівців [9].

Згідно з проведенням нами теоретичним аналізом поняття «професійна адаптація», вважаємо, що професійна адаптація – це складний процес пристосування до умов фахової діяльності шляхом формування особистісних і професійних якостей всебічно розвиненого фахівця, здатного до саморозвитку і самовдосконалення за допомогою систематизації знань, умінь і досвіду [1].

У зв'язку з вищевикладеним, можна визначити певні риси професійної адаптації студентів класичних університетів.

Ми вважаємо, що у класичному університеті обсяг самостійно виконуваної роботи (конспектування першоджерел та ін.) значно вищий, ніж у профільних ВНЗ, у зв'язку з наявністю великої кількості не фахових дисциплін поряд із фаховими. Це обумовлює особливості адаптації студентів класичних університетів до подальшого навчання, що є запорукою їх успішної професійної адаптації.

Класичний університет, окрім, насамперед, освітньої і виховної, виконує також адаптаційну функцію: орієнтує студентів передусім на розв'язання практичних завдань і вирішення складних ситуацій під час фахової діяльності. Ґрунтуючись на дослідженні В. А. Семиченко, у ході якого було виявлено, що студенти класичних університетів мають вищу пізнавальну активність, порівняно зі студентами профільних ВНЗ хоча й нижчу якість оволодіння практичними навичками [2], позитивною стороною класичного університету вважаємо відсутність жорстко зафіксованих меж діяльності випускників, які визначаються профільними ВНЗ.

На відміну від профільних ВНЗ, у класичних університетах на фахові дисципліни відведена менша кількість годин, тож, у зв'язку з цим,

опанування ними має відбуватися інтенсивніше. Саме це вважаємо характерною рисою адаптації студентів класичних університетів до майбутньої професійної діяльності.

Оптимальна професійна підготовка в контексті адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності досягається за допомогою читання фахової літератури з історії розвитку тієї чи іншої професії, а також зустрічей із професіоналами високого рівня, які розповідають про своє професійне життя. Також до викладання на старших, спеціалізованих курсах залучаються за сумісництвом висококваліфіковані фахівці, що працюють у відповідній галузі. Проведення спеціальних конференцій, тренінгів і майстер-класів, присвячених майбутній професійній діяльності, проведення практик є найбільш ефективним показником готовності до роботи за фахом, який підсумовує й узагальнює вже набуті знання, шляхом поєднання теоретичних знань і практичної діяльності, демонструючи здатність студента до саморозвитку і практичного застосовування власних знань із метою адаптації до професійної діяльності.

Проте, поряд із перевагами, є й певні недоліки. Погоджуючись із І. А. Зязюном, негативними сторонами класичного університету вважаємо теоретичне абстрагування, що іноді призводить до відриву майбутніх фахівців від реалій буденної професійної діяльності, перевагу теоретичних дисциплін над вимогами у практиці, невизначеність професійної спрямованості [5]. Проте, вважаємо цей недолік неоднозначним, оскільки класичний університет є специфічним у формуванні майбутнього фахівця, сприяє здебільшого формуванню різнобічно розвиненої особистості, яка прагне до пізнання нового і самовдосконалення.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Незважаючи на велику кількість досліджень у галузі професійної підготовки майбутніх фахівців, питання адаптації студентів класичних університетів до майбутньої професійної діяльності вивчено недостатньо, а тому є актуальним. Шляхом проведення теоретичного аналізу довідникової і наукової літератури, досліджень сучасності й минулих років нами з'ясовано, розкрито та обґрунтовано терміни «класичний університет», «адаптація» і «професійна адаптація»; розглянуто певні риси професійної адаптації студентів класичних університетів.

Подальшого вивчення потребує визначення й вивчення педагогічних умов, що сприятимуть прискоренню і оптимізації процесу професійної адаптації студентів класичних університетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байбекова Л. О. Характеристика процесу адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності / Л. О. Байбекова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 36, Том VI (66) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2015. – С. 34–41.

2. Барбина Е. С. Идеи интеграции, системности и целостности в теории и практике высшей школы : научно-методическое пособие / Е. С. Барбина, В. А. Семиченко. – К. : Высш. шк., 1996. – 261 с.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Зданевич Л. В. Адаптація студентів педагогічних училищ до нових умов життєдіяльності : автореф. дис... канд. пед. Наук : 13.00.04 / Л. В. Зданевич ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 22 с.

5. Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : [наук.-метод. посіб.] / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.

6. Лозова В. І. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навчальний посібник / укл. : В. І. Лозова, А. В. Троцко, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна / за заг. ред. В. І. Лозової. – Х. : Віровець А. П. «Апостроф», 2011 – 408 с.

7. Петрусенко С. Ю. Педагогічні умови професійного становлення молодих учителів у загальноосвітньому навчальному закладі : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. Ю. Петрусенко ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2009. – 20 с.

8. Хатунцева С. М. Педагогічні умови адаптації викладача-початківця до професійно-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Хатунцева ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 204 с.

9. Шапошнікова Н. П. Адаптація учнів професійно-технічного училища до умов ринкової економіки засобами педагогічного менеджменту : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. П. Шапошнікова ; Криворіз. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2001. – 21 с.

REFERENCES

1. Baibekova, L. O. (2015). *Harakterystyka protsesu adaptatsii maibutnikh fakhivtsiv do profesiinoi diialnosti [Characteristics of adaptation process of future specialists to professional activities]*. *Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» – Dodatok 1 do Vyp. 36, Tom VI (66): Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukraini u konteksti intehratsii do Evropeiskoho osvithnoho prostoru», 34–41*. Kyiv.: Gnozis. (In Ukrainian)

2. Barbina, E. S. (1996). *Idei intehratsii, sistemnosti i tselostnosti v teorii i praktike vysshei shkoly [The ideas of integration, consistency and integrity in the theory and practice of higher school]*. K.: Vyssh. shk. (In Russian)

3. Kremen, V. H. (Ed.) (2008). *Entsiklopediia osvity [Education encyclopedia]*. K.: Yurinkom Inter. (In Ukrainian).

4. Zdanevych, L. V. (2003). *Adaptatsiia studentiv pedahohichnykh uchyllyshch do novykh umov zhyttiediialnosti [Adaptation of students in pedagogical colleges to new living conditions]*. (PhD thesis). Institute of pedagogy and psychology of professional education APS of Ukraine, Kyiv.

5. Ziazun I. A. (2000). *Pedahohika dobra: Idealy i realii (Pedagogy of the good: ideals and reality)*. K.: MAUP. (In Ukrainian).

6. Lozova, V. I. (2011). *Hrestomatiia z pedahohiky vyshchoi shkoly [Readings on Pedagogics of Higher School]*. Kh.: Virovets A. P. «Apostrof». (In Ukrainian).

7. Petrusenko, S. Yu. (2009). *Pedahohichni umovy profesiinoho stanovlennia molodykh uchyteliv u zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi [Pedagogical conditions of professional development of young teachers in secondary schools]*. (PhD thesis). National K.D. Ushynskyi Pedagogical University of South Ukraine, Odesa.

8. Hatuntseva, S. M. (2005). *Pedahohichni umovy adaptatsii vykladacha-pochatkivtsia do profesiino-pedahohichnoi diialnosti u vishchomu navchalnomu zakladi*

[Pedagogical conditions of teacher-beginner's adaptation to professional and educational activities in higher education] (PhD thesis). Kharkiv.

9. Shaposhnikova, N. P. (2001). *Adaptatsiia uchniv profesiino-tehnichnoho uchylyshcha do umov rynkovoï ekonomiki zasobami pedahohichnoho menedzhmentu* [Adaptation of professional technical school to the conditions of market economy by means of pedagogical management] (PhD thesis). Kriviy Rih National Pedagogical University, Kriviy Rih.

РЕЗЮМЕ

Байбекова Людмила. Особенности профессиональной адаптации студентов классических университетов.

В статье раскрыты особенности профессиональной адаптации студентов классических университетов. Целью данной статьи является определение особенностей адаптации студентов классических университетов к будущей профессиональной деятельности. Задачи статьи заключаются в раскрытии понятия «классический университет»; содержания терминов «адаптация» и «профессиональная адаптация»; анализе определённых характеристик адаптации студентов классических университетов.

В результате исследования в работе раскрыты особенности адаптации студентов в системе профессиональной подготовки классических университетов.

Ключевые слова: адаптация, будущий специалист, классический университет, профессиональная адаптация, профессиональная деятельность, профессиональная подготовка, профильное высшее учебное заведение, учебно-воспитательный процесс.

SUMMARY

Baybekova Liudmyla. The features of professional students' adaptation at classical universities.

Nowadays Ukraine faces some socio-economic, political and cultural issues as a result of European integration. The urgent problem of Ukraine's society is improving its education, because it is able to help people adapt to new activities. It is well known that from medieval times higher classical education was concentrated in the university. This tradition is still kept at almost all classical universities of developed countries.

According to the reform of education in Ukraine there is a problem concerning the understanding of "classical university", its role in training and education of modern professionals. In addition, classical university teaches students to solve practical problems and solve difficult situations during their future professional activities.

The article reveals the features of students' professional adaptation at classical universities, determines the features of students' adaptation at classical universities to their future professional activity. The tasks of this article are: to explain the concept "classical university"; the content of the terms "adaptation" and "professional adaptation"; analyze the characteristics of professional students' adaptation at classical universities.

The study reveals the features of students' professional training at classical universities: the state of the modern classical education in Ukraine, content and structure of professional training of the future specialists at classical universities in order to adapt them.

After analyzing the semantic content of the studied phenomenon "classical university", we consider that the criteria of a classical university are: extensive training with the help of postgraduate and doctoral studies; developed system of training and professional development; a high proportion of the teaching staff with scientific degrees and academic titles.

We believe that it is much more difficult to adapt to the future professional activities at the classical university, due to the large number of other subjects that are not connected with the professional ones, but unlike the specialized university, the classical one educates a

modern creative specialist, who has a broad interdisciplinary outlook, based on knowledge of basic sciences, the ability to think and express their thoughts successfully.

Key words: *adaptation, classical university, educational process, future specialist, higher education institution, professional adaptation, professional activity, professional training.*

УДК 371.214:37.03

Олена Гаврилюк

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-3756-307X

ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

У статті узагальнено теоретико-методологічні засади освіти дорослих та обґрунтовано напрями розвитку професійно-творчої самореалізації вчителя в системі освіти дорослих; розглянуто роль педагогічної фасилітації у професійній діяльності сучасного вчителя, подано педагогічне визначення педагогічної фасилітації педагога в системі навчання дорослих. Здійснено акцент на тому, що освіта дорослих в Україні залежить від створення відповідних об'єктивних передумов демократизації всієї системи освіти та гуманізації навчального процесу, а також урахування закономірностей розвитку теорії і практики системи освіти дорослих. Висвітлено принципи професійно-творчої самореалізації вчителя в системі освіти дорослих.

Ключові слова: *освіта дорослих, професійно-творча самореалізація, педагогічна фасилітація, закономірності розвитку освіти дорослих.*

Постановка проблеми. Глобалізація проникає в усі сфери життєдіяльності людини, поступово змінюючи навколишній соціум. Сучасному суспільству потрібно займатися тим, чому півстоліття назад майже не приділялась увага: навчанням і перенавчанням дорослого населення, людей, які мають як досвід минулої освіти, так і тривалий досвід практичної діяльності.

Навчання в системі безперервної освіти покликане вирішити низку протиріч між існуючим станом, якістю, рівнем розвитку особистості, її освіти та соціальними умовами, потребами, ідеалами; між здібностями особистості, її індивідуальністю, унікальністю, особливостями професійного й особистісного розвитку та конкретними потребами й вимогами суспільства і держави до неї; між потенціалом людини та станом її реалізації; потребою ринку праці у високопрофесійних фахівцях і обмеженою кількістю таких працівників; потребою в мобільних кадрах з певним професійним досвідом і деякою інфантильністю молодих фахівців. Тому постає суспільна вимога до створення системи освіти дорослого населення як складової навчання впродовж життя.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз світових тенденцій розвитку освіти дорослих дозволяє виділити напрями наукових досліджень у цій